

LA PREMSA I LA TERCERA GUERRA CARLINA A LA RIBERA D'EBRE

PERE MUÑOZ HERNÁNDEZ

Secció d'Història Local del CERE.

Historiador i professor d'institut (Flix)

INTRODUCCIÓ

La Tercera Guerra Carlina és un dels conflictes bèl·lics que generen més interès entre els estudiosos del segle XIX. El fet que es desenvolupés a determinades zones del país lluny dels grans nuclis urbans ha fet que determinada historiografia catalana l'hagi menystinguda. El cert és que tots els pobles de la Ribera d'Ebre es van trobar immersos en un conflicte que anava més enllà dels conflictes tradicionals i tenia la singularitat, en relació amb els anteriors conflictes, del seguiment mediàtic d'una premsa en general anticarlina, que veia el conflicte carlí com quelcom propi de les comarques endarrerides, allunyades dels grans nuclis urbans. Un conflicte, el carlí, revifat per la Revolució de Setembre del 1868. Una visió informativa que feia del riu Ebre un límit malauradament fronterer.

Amb tot, he trobat convenient fer un buidatge de la premsa tarragonina i reusenca, iniciant el recorregut el març del 1870, dos anys abans de l'inici del conflicte, i finalitzant-lo l'agost del 1876, amb la supressió de les comandàncies militars de Flix i Falset, tot i que el conflicte havia finalitzat a finals de l'any anterior.

1870

- 27 de març. Es constituí a Móra d'Ebre una junta catolicomonàrquica, dirigida per l'advocat **Francesc Pedret i Domènech** —el qual al final del conflicte fixà la seva residència a Falset—, composta per persones benestants de la zona. D'aquestes juntes, se'n formaren a Gandesa i Tortosa. La provincial era presidida pel **marquès de Tamarit**.

- Principis de juliol. La Junta Suprema Carlina reuní a Móra d'Ebre una important massa de partidaris. La concentració fou aprofitada per nomenar comandant de zona. A partir d'aquest mes es notà que molts joves fugien del seu poble, reclutats per les lleves.

- 28 de juliol. El batlle del Perelló advertí el governador d'un escamot carlí prop de Tivissa, comandat per un oficial de la guerra anterior i compost per uns 25 homes. Es tornà a parlar d'un altre escamot de 12 homes armats de fusells i trabucs prop de Flix. El seu uniforme es componia de brusa, pantalons i boina blava.

1871

A les eleccions de diputats a Corts i senadors del mes de març el partit carlí es presentà amb els republicans i constituí un front nacional contra el Govern. Pel districte de Gandesa es presentà el carlí **Maties de Vall**, i pel de Falset, el republicà, vinculat a la vila de Tivissa, **Estanislau Figueres**.

1872

- 1 d'abril. Eleccions a diputats. Units amb els republicans i alfonsins a les comarques del sud de Catalunya, els carlins presentaren candidats als districtes de Gandesa, Roquetes i el Vendrell. El carlí **Oriol** de Flix fou elegit diputat pel districte de Gandesa. L'elegit pel districte de Falset fou el radical **Riu**.

- 7 d'abril. Amb l'entrada del pretendent carlí Carles VII, començà la Tercera Guerra Carlina, que durà fins el 1876. Don Carles nomenà cap suprem de Catalunya el seu germà Don Alfons.

- 8 de maig. Móra d'Ebre aportà 25 voluntaris dirigits pel diputat provincial **Compte de la Fatarella** i **Roger de Margalef**. Els aixecats de la Serra d'Almos, Vandellòs i Tivissa eren capitanejats per dos propietaris del poble, també la Torre de l'Espanyol aportà joves que s'uniren als 12 de Flix, 21 de Ribarroja, 25 de la Fatarella, formant una partida de 250 voluntaris dirigits per **Joan B. Pinyol**, àlies *Mañero*; el diputat **Blanquet**, i **Josep Monté**, àlies *Borra* (Vallverdú 1997: 51).

- 15 de maig. El Govern ordenà als ajuntaments la confecció d'una relació nominal de tots els veïns desapareguts del poble, sense causa aparent, a partir de la insurrecció carlina.

- A mitjans del mes de juny: el *Capellà de Flix*, **Josep Agramunt**, es posà al capdavant d'una partida de 150 homes. Es convocà un aplec de capitosts carlins a la Mussara: **Mestres**, **Barenys**, **Martinet**, **Bové** i el *Capellà de Flix* (amb el grau de capità). Davant la fosca perspectiva de manca de mitjans econòmics i la dificultat d'imposar tributs als pobles, alguns es conformaren acceptant l'indult del Govern, segons la **princesa de Bragança**, el més enemic a acceptar l'ofertament governamental fou el de Flix (Manent 1979: 14). L'alçament i la lluita s'organitzà com una autèntica guerra de guerrilles.

- (*Diario de Tarragona*) 26 de juny. 500 carlins entraren durant 5 dies a Tivissa i imposaren una contribució de 400 duros. "Bailando y cantando como si hubieran venido de fiesta mayor." **Maties Valls** n'era el cap, i no volgué les

80 armes de què disposava el poble en assabentar-se que l'Ajuntament les guardava per defensar-se dels malfactors (Vallverdú 1997: 256).

- (DT) 11 d'agost. Als encontorns de la Palma d'Ebre hi havia un grup carlí d'uns 30 homes.

- (DT) 25 d'agost. Partida carlina d'uns 30 homes a Móra la Nova: "Tres individuos de Mora de Ebro que por segunda o tercera vez habían sido indultados se han unido a la partida."

- (DT) 30 d'agost. Els carlins entraren a la Torre de l'Espanyol i exigiren 200 duros de contribució; finalment, s'accontentaren amb 50 duros.

- (DT) 8 de setembre. Tivissa: a punt de finalitzar les obres de fortificació del poble amb una companyia de voluntaris de la llibertat de 100 places.

De Tivissa nos aseguran que han salido en número de 14 a engrosar las filas facciosas y entre ellos 3 voluntarios movilizados con los fusiles y demás equipo que se les entregaron hace pocos días por el gobierno para la seguridad de aquel pueblo.

El crit dels carlins era: "Viva Dios, patria y rey. Abajo el extranjero y vivan los voluntarios".

- (DT) 10 de setembre. El capitost carlí **Sanz**, amb una partida de 30 homes, havia estat a Móra d'Ebre i pobles de la rodalia.

Se'ls uniren 14 homes, mentre el batlle, que simpatitzava amb els carlins, els lliurava les armes de les dependències municipals i, quan es presentà la columna liberal de Falset i li demanà ajut i informació per perseguir l'escamot, els traí donant-los informació falsa (Vallverdú 1997: 67).

- (DT) 16 de setembre. Notícia de Benissanet: entrada a la vila de Rasquera d'un grup de 40 homes sota el comandament de **Vallés**, acompanyats per 2 homes del poble; passaren per totes les cases que tenien escopetes i els les prengueren. L'alcalde, al qual se li exigiren 100 duros, pogué fugir a Benissanet.

Es donà l'ordre de retirar la barca de pas de Móra d'Ebre.

- (DT) 20 de setembre. Uns 10 o 12 veïns de Móra d'Ebre sortiren a engrossir les files carlines.

Móra la Nova tenia un alcalde partidari d'**Amadeu de Savoia**.

La columna del comandant de la Guàrdia Civil, **Felipe Aguirre**, es trobava a Rasquera perseguint la facció de **Sanz** i els seus 69 homes.

(DT) Notícia referent a una partida carlina prop de Beseit dirigida per un tal **Oriol** de Flix, que "debe ser el exdiputado por este distrito".

(DT) Es presentà a Vinebre una partida de carlins d'uns 60 homes dirigits per **Bou**.

Facció carlina de **Tallada**.

- (*La Redención del Pueblo* i DT) 12 d'octubre. A Garcia, entraren 100 homes de la partida de **Vallés**, mentre que a Móra la Nova arribava una columna de la Guàrdia Civil i Miquelets; a Móra d'Ebre, hi havia una columna de 100 na-

cionals, i a Tivissa també n'hi havia una de 100 nacionals, dels quals 50 eren mobilitzats.

- (DT) 25 d'octubre. Gran crescuda de l'Ebre. Els capitostos carlins **Basquetas** i **Mañero** de Móra, amb 200 homes, entraren a Garcia, on cobraren una contribució de 200 duros.

- (DT) 4 de desembre. Tivissa. Amenaces del capitost **Basquetas**, el qual demanava 1.500 duros a la vila. Pobles com ara Rasquera, Ginestar, Móra la Nova, Garcia i la Serra havien pagat a les faccions de **Vallés**, **Tallada** i **Basquetas** un trimestre de contribució.

- (DT) 18 de desembre. S'esmentava que el passat dia 14 la partida de **Vallés** des de Móra d'Ebre es dirigí a Ginestar per l'esquerra de l'Ebre.

- (DT) 20 de desembre. En les quintes en pertocaren 7 a Flix, 5 a Riba-roja d'Ebre i 8 a Móra d'Ebre. A la província de Tarragona, tan sols es presentaren el 30% dels joves declarats aptes per ingressar a la reserva de 1873 (Vallverdú 1997: 113).

1873

En començar l'any 1873 la premsa de Tarragona i Reus es fa ressò del domini carlí al camp. Els legitimistes són els únics que manen als pobles. Entren i surten quan volen i s'apoderen dels fons dels ajuntaments. A vegades, cremen registres civils o malmeten les vies i estacions de tren...

- (DT) 4 de gener. Referència de 225 carlins manats per **Puisolet**, de Garcia.

- (DT) 11 de gener. El passat dia 8 entre la Torre de l'Espanyol i la Figuera s'havia produït un enfrontament armat entre la partida carlina de **Vallés** i una columna dirigida per **Clivillé**. La partida carlina pernoctava a la Torre de l'Espanyol, on havien cobrat 1.500 duros de contribució. L'acció es produí a la una de la nit, durà 1 hora i 30 minuts. La partida de **Vallés** es dirigiria a Tivissa i l'Hospitalet.

- (DT) 20 de gener. El carlí **Tallada** entrà a Garcia.

- Febrer. Abdicació d'Amadeu I. Es proclamà la Primera República. Estanislau Figueres, primer president. Els crits "¡Que bailen!" i "¡Abajo los galones!" van accentuar els èxits carlins.

- (RP) 20 d'abril. El carlí **Cucala** amb 140 homes passà per la Torre de l'Espanyol direcció la Palma, on s'hi afegirien **Basquetas** i **Vallés**.

- (RP) 4 de maig. Notícia des de Flix: "La facción de Cucala de regreso de Benifallet, pernoctó en García, anteayer, y salió ayer noche a las 8 y media de la misma y entraron en García las facciones reunidas de Vallés, Mañero, Basquetas, Cucala, hermano de Tallada, Ferré, Cercós y algun otro con el coadjutor de Flix, componiendo un total de 500 hombres."

- (*Diari de Reus*) 9 de maig. Publicació del manifest de D. **Carlos**. "Yo vengo a salvaros, a devolveros vuestro bienestar, vuestra importancia en el mundo,

vuestra independencia nacional... Unámonos todos gritando ¡Abajo el extranjero!"

- (DT i RP) 15 de juny. **Cercós i el Capellà de Flix** a Móra la Nova, on cobraren un trimestre de contribució i tallaren els filferros de l'Ebre, amb la qual cosa inutilitzaren l'enllaç amb Móra d'Ebre.

- (DT) 18 de juny. La partida de **Vallés** atacà Móra d'Ebre, defensat pel regiment de Granada.

- (DT) 22 de juny. 600 homes d'Aragó havien estat distribuïts entre Xerta i Flix en substitució d'igual nombre de forces governamentals de Barcelona. El canvi fou molt sentit pels veïns atesa la "manca de disciplina dels aragonesos".

- (RP) 27 de juny. "El cura de Flix con doce hombres de su partida, detuvo ayer el correo de Gandesa entre Móra la Nueva y Falset, apoderándose de toda la correspondencia. He aquí un cura católico, apostólico y romano, convertido en saltador de caminos."

- (DT) 1 de juliol. Tivissa, 28 de juny:

Dolorosamente impresionados por los horrorosos y vandálicos hechos llevados a cabo en la tarde de ayer en los campos inmediatos a esta población por las facciones al mando de los cabecillas Cercós y cura de Flix, voy a exponerlos a V. Sin comentario alguno.

Reclamado a esta villa el pago de tres trimestres de contribución por medio de oficios del primero [...] a últimas horas de la tarde del 26, se presentaron a la vista de este pueblo simulando un ataque, reduciéndose al cambio de algunos tiros con estos voluntarios. Ya de noche, se retiraron hacia su cuartel general (aldea de la Serra) dirigiendo nuevo oficio a el alcalde y concediéndole de termino hasta medio día de ayer para pagar.

L'escrit continua amb l'amenaça de cremar les collites i tallar arbres, cosa que començaren a fer mentre atracaven la població. Així, des de la 1 del migdia fins a les 7 de la tarda cremaren el blat collit, quatre cases de camp, propietats de **Dionís Alerany, Josep Riba, Manuel Serrano, Francesc Jardí i Jaume Domènech**.

- (DT) 2 de juliol. S'esmenta que **Vallés** reprovà els fets de Tivissa.

- (DT) 10 de juliol. Les tres companyies d'infanteria de Granada sota el comandament del coronel **Ángel Santos Sagasta** que hi havia de destacarment a Móra d'Ebre foren rellevades per dos del regiment d'Aragó.

- (DT) 17 de juliol. El batalló franc del Priorat es trobava a Móra la Nova.

Esmentava el diari *Las Provincias*:

Hace 15 días que está prohibida la navegación del Ebro siendo esta la octava vez que se ha tomado semejante medida, cuyos resultados ahora como siempre nulos, por lo que respecta a la persecución de las facciones, que cuentan con sobrados medios para cruzar el Ebro sin necesidad de embarcaciones [...]. La absoluta prohibición es causa de muchos prejuicios, pues quedan sin pan muchos individuos que solo en la navegación fijan su subsistencia, y antes de verse en la necesidad de mendigar marchan a las partidas.

També esmentava la indumentària carlina: “Traje uniforme pantalón encarnado, chaqueta larga azul con vivos encarnados y bocamanga de grana. Las boinas son todas nuevas.”

- (DT) 24 de juliol. El diputat per Falset **Agustí Sardà** es queixava davant el ministre de la guerra i aconseguí que s'aixequés la prohibició de navegar per l'Ebre.

- (DT) 27 de juliol. El carlí **Vallés** intentà penetrar sense èxit a Tivissa, després agafà com a presoners veïns que havien sortit a treballar al camp, entre qui es trobava la dona del batlle de Falset, que seria alliberada al cap de poc temps.

- (DT) 1 d'agost. El capitost **Cucala**, procedent del Maestrat, passà l'Ebre afegint-se a la partida de **Vallés**.

Un batalló de caçadors de Barcelona se situà a Tivissa.

- (DT) 7 d'agost. Dos companyies de caçadors de Barcelona abandonaren la vila de Tivissa, mentre els propietaris també l'abandonen.

- (DT) 8 d'agost. Enfrontament prop de Garcia. El coronel **Maturana**, que sortí de Falset vers Móra la Nova, amb el batalló de caçadors de Barcelona i la secció de cavalleria de Bailén, en arribar al lloc anomenat La Venta s'assabentà que la partida del **Capellà de Flix** i de **Cercós**, composta per 60 homes, es trobava a Garcia. Amb la cavalleria intentà atacar per sorpresa amb un clar fracàs; els carlins feren bastants presoners, els quals serien alliberats a Cabassés.

- (DT) 13 d'agost. **Vallés**, amb una partida de 600 homes, passà a la dreta de l'Ebre per Ascó aprofitant-se d'un molí fariner flotant que hi havia, cobrà la contribució a Móra d'Ebre i retornà a la Fatarella.

- (DT) 17 d'agost. La partida de **Cercós** i del **Capellà de Flix** de 300 homes es dividí en dos, **Cercós** anà a Vinyols i el **Capellà de Flix** a Montbrió, poblacions on cobraren contribucions, 500 i 1.000 duros respectivament. A Montbrió cremaren el registre civil, destrossaren la bandera del partit republicà i esborraren la inscripció de la plaça de la Constitució. El diari feia esment del 16 d'agost: “A las onze de la mañana las partidas capitaneadas por el cura de Flix y Cercós rasgaron la balija y ocuparon la mayor parte de la correspondencia que procedente de Tortosa, Móra de Ebro, Falset y Gandesa, conducía el coche correo de esta última ciudad a la de Reus” [el lloc era entre Riudecols i Reus].

- (DT) 5 de setembre. El 2n Batalló del Regiment d'Infanteria d'Aragó, que feia tres mesos es trobava a Móra d'Ebre, amb sorpresa dels veïns, sortí direcció a Tortosa després d'haver fet obres de fortificació.

- (DT) 11 de setembre. **Vallés** es trobava davant de Flix amb una nombrosa partida disposat a passar l'Ebre.

- (DT) 14 de setembre. L'ajuntament de Móra d'Ebre sol·licita a la Diputació Provincial recursos per fortificar el pas de l'Ebre per aquell poble.

- (DT) 18 de setembre. 170 fusells del sistema Minié foren dipositats a Reus per lliurar-los als voluntaris de Garcia i Móra la Nova concedits a l'Ajuntament de Reus per desistir els esmentats voluntaris d'armar-se.

- (DT) 20 de setembre. El **Capellà de Flix** passà 5 o 6 dies a la dreta de l'Ebre per Flix amb l'objectiu de reunir-se amb els carlins del Maestrat. Fou perseguit infructuosament pel batalló de caçadors de Barcelona i molt particularment per **Clivillé** i la seva companyia.

- (DT) 30 de setembre. "Mientras se permite a muchos barquichuelos navegar libremente en el Ebro, a los pueblos de Ribarroja, Ascó, Garcia y Flix no se les deja atravesar el río con sus barcas de paso." L'única que podia fer-ho era la de Móra d'Ebre.

- (DT) 8 d'octubre. Flix havia d'entregar 15 *mozos*, 6 dels quals immediatament a l'exèrcit. Riba-roja 14 i 6, respectivament; Móra d'Ebre 17 i 8; Miravet 18 i 8; Ginestar 14 i 6; i Rasquera 3 i 1.

- (DT) 10 d'octubre. El **Capellà de Flix** passà per Flix a cobrar la contribució dirigint-se a la Fatarella.

- (DT i RP) 16 d'octubre. Notícia des del castell de Móra d'Ebre datada el 13 d'octubre de 1873:

Son las 8 de la noche: después de 22 horas de estar sitiados en esta fortaleza por las partidas carlistas de los cabecillas Vallés, Basquetas, Bou, Blanquet, Mañero y otros, tomo la pluma para noticiarle lo que sigue [és en aquest moment que es fa menció de Salvador Algueró, conegut pel renom del *Moro*, el capità dels voluntaris]. Los carlistas querían a todo trance atacar el punto llamado la Sitela, que estaba ocupado por los voluntarios de Flix, Gandesa y Villalba, y después atacar y entrar en este castillo.

Mentre atacaven el castell de Móra d'Ebre una partida de 700 carlins es trobava a Garcia. Així mateix, el comandant general de la província, el brigadier **Cirlot**, es dirigia en marxa doble direcció Móra d'Ebre i Benissanet.

Els voluntaris de Benissanet no trigarien a rendir-se. En saber-se la notícia els voluntaris de Móra d'Ebre demanaren al capità que s'enarborés al castell una bandera negra; així es féu.

Els carlins en assabentar-se de la propera arribada del brigadier **Cirlot** abandonarien precipitadament Móra d'Ebre, amb el descuit de deixar-se 2.000 duros cobrats en contribució; poc temps després en tornarien uns quants, "quienes cargaron con los cuatro capazos que contenían aquella cantidad".

- (DT) 19 d'octubre. Des d'Ascó es queixen per la prohibició d'utilitzar les barques de pas a Flix, Garcia, Ascó i Riba-roja, quan des de Móra fins a Tortosa sí que poden fer-ho.

- (DT) 27 d'octubre. El carlí **Vallés**, amb uns 2.000 homes, es tornà a presentar davant Móra d'Ebre, i s'apropriaren de tot el petroli de Móra la Nova amb l'objectiu de cremar els punts fortificats de Móra d'Ebre. Mentre, la companyia de **Clivillé** es desplaçava fins a aquesta vila.

- (DT) 28 d'octubre. Un dels defensors de Móra d'Ebre com a voluntari, excarlí al Maestrat a la Primera Guerra Carlina, ara del partit liberal, s'havia gastat 4.000 duros en atendre les necessitats de la guerra.

Durant els dos dies i les tres nits del setge de Móra d'Ebre els carlins tingueren 12 morts i 16 ferits. La Casa la Vila de la població seria destruïda mitjançant una mina soterrada pels facciosos. "Ya podemos decir que Mora ha merecido que se le declare benemérita de la Patria", declarava el diari, tot esmentant el valor dels 400 defensors, voluntaris de Vilalba, Gandesa, Flix i Móra d'Ebre, un centenar de cada poble.

- (DT) 2 de novembre. Els ferits carlins del setge de Móra d'Ebre es traslladaren a Vinebre, on tenien un hospital de sang.

- (DT) 5 de novembre. El **Capellà de Flix**, amb 30 homes, entrà a la Torre de l'Espanyol.

- (DT) 8 de novembre. Telegrama del president del Govern als voluntaris de Móra d'Ebre:

Habéis renovado los tiempos más gloriosos de la guerra civil y habéis sacado ilesa entre el incendio y la matanza nuestra gloriosa bandera, la bandera de la libertad. Con héroes como vosotros, no se puede sucumbir nuestra república; no puede perder su rango entre las naciones libres nuestra patria.

- (DT) 15 de novembre. El **Capellà de Flix** aturà al coll de la Teixeta el cotxe Falset-Reus. Entre els viatgers hi havia el cobrador de contribucions de la zona; amb tot, foren alliberats; el diari continuava dient que els carlins "demostraron gran interés en averiguar si entre los viajeros iba algun vecino de Mora de Ebro".

- (DT) 20 de novembre. La partida del **Capellà de Flix** cobra contribucions al Perelló, la Torre de Fontaubella, els Guiamets, Móra la Nova, Garcia i la Figuera.

- (DT) 29 de novembre. El *Boletín Oficial* publicà edictes dels tribunals competents emplaçant el **Capellà de Flix** per les destrosses que ocasionà a l'estiu al terme de Tivissa.

- (DT) 30 de novembre. El **Capellà de Flix** detingué el cotxe de Falset prop de Móra la Nova.

A finals de mes apareixia per la zona de l'Ebre un veterà lluitador de la Guerra dels Set Anys, el sacerdot guerriller **Antoni Díaz**, conegut pel *Capellà Díaz*, amb la graduació de capità. Tenia 60 anys, havia nascut a Flix, capellà a la Todolella (Maestrat). Portava una gran cicatriu a la cara conseqüència d'una ganivetada (Vallverdú 1997: 111).

- (DT) 3 de desembre. El **Capellà de Flix** empresonà el conductor de la correspondència de Móra d'Ebre i s'apoderà del cavall; el conductor el deixaria en llibertat a Gandesa.

- (DT) 11 de desembre. El **Capellà de Flix** s'apoderà del pas de barca de Faió per facilitar el pas del riu de 300 carlins dirigits per **Basquetas** procedents del Maestrat. En realitat, qui arribaria el 6 de desembre del Maestrat seria el general carlí **Palacios** (el qual duia boina amb borla i galons d'or) i amb el **Capellà de Flix** es dirigiria a Gandesa.

- (DT) 14 de desembre. El **Capellà de Flix** detingué el conductor de la correspondència de Móra a Falset; s'oblidà de sostreure una lletra de canvi de mil rals expedida a Valls.

- (DT) 24 de desembre. S'esmenta una desfeta de la partida del **Capellà de Flix** al baix Aragó; assabentats del revés i que hi havia dissensions prop de Gandesa, uns 400 voluntaris de Móra d'Ebre sortiren contra la desmoralitzada partida i capturaren uns 40 carlins, 25 prop de Gandesa i 15 al Pinell, tots armats. Els presoners serien duts a Móra d'Ebre.

- (DT) 31 de desembre. A la Torre de l'Espanyol es presentaren a indult 2 carlins de la partida del **Capellà de Flix**.

1874

L'any s'inicià favorablement per als carlins. Dominaven el camp i gaudien de molts simpatitzants a les ciutats que els informaven oportunament dels moviments de la tropa aquarterada. La poca atenció de D. Carlos als voluntaris del Principat impedí l'organització d'un exèrcit regular. A la Catalunya meridional, a excepció de Moore, tots els caps eren civils. Només quan arribava el general Tristany o D. Alfons es posava fi a l'anarquia (Vallverdú 1997: 114-115).

El 3 de gener es produeix el cop d'estat del general Manuel Pavía, que farà caure la Primera República.

- (DT) 3 de gener. El governador militar de Lleida informa que **Vallés**, amb 1.500 homes, pujava per la Ribera d'Ebre passant per la Torre de l'Espanyol, Ascó i Flix.

- (DT) 4 de gener. Tot i les disposicions oficials donades el 13 d'octubre passat sobre llibertat de navegació per l'Ebre, es recordava que el comandant militar de Móra d'Ebre les dificultava.

- (DT) 10 de gener. 6 carlins entraren a cavall a Móra d'Ebre fins a la plaça de Dalt, tiraren trets i fugiren direcció Benissanet. En un hort d'aquesta població afusellaren **Peret de Caches**; tot per ser un propietari milicià.

- (DT) 20 de gener. Es traslladaren dos canons des de Reus fins al castell de Móra d'Ebre.

- (DT) 27 de gener. Concentració de forces carlines del Maestrat a Ascó.

La nit del 26 al 27, les partides de **Vallés** i **Mañero**, procedents del Maestrat, amb 300 homes, intentaren apoderar-se de Tivissa. Aquests atac fou preparat al castell de Miravet, des d'on es dirigien tots els atacs al Priorat (Vallverdú 1997: 118).

- (DT) 30 de gener. A la Fatarella el **Capellà de Flix** s'apoderà del cavall d'un veí de Móra d'Ebre. Precisament, aquest dia el **Capellà de Flix** cobrà contribucions al Perelló per la quantitat de 200 pesos i cremà els llibres dels quintos: "[...] procedió a descasar a los que sólo lo estaban por matrimonio civil, ordenándoles la separación bajo penas graves. Añádase que el no casarse canónicamente aquéllos se debe a no haber cura en el pueblo."

- (DT i DR) 31 de gener. El **Capellà de Flix** publica a Móra la Nova un ban prohibint l'entrada d'articles de menjar, beure i encendre als pobles fortificats.

- (DT) 2 de febrer. El brigadier **Salamanca** informa des de Móra la Nova d'un enfrontament prop de Gandesa. Esmenta 22 morts carlins, entre ells el coronel **Bru**, conegut per *Basquetas*, i 67 presoners, entre els quals esmenta **Piñol, Mañero, Subirat i Agramunt**. Ells tingueren 6 morts i 20 ferits. (**Mañero** i **Piñol** eren la mateixa persona, era el tinent coronel **Baptista Piñol**, més conegut per *Mañero*. També fou fals l'empresonament d'**Agramunt**, el *Capellà de Flix*.)

- (DT) 4 de febrer. El **Capellà de Flix**, prop de Falset; es diu que li agrada romandre més a la dreta de l'Ebre i que passa el riu quan vol.

- (DT) 17 de febrer. El 15 de febrer els membres de la partida del **Capellà de Flix** es dispersaven per carreteres i camins i cobraren 7.000 rals diaris de contribució als carreters i comerciants.

- (DT) 21 de febrer. Els carlins del Maestrat havien establert a Ascó un destacament encarregat de cobrar 2 rals per cada paquet que portessin les embarcacions per l'Ebre.

- (DT) 27 de febrer. Nous membres de la Diputació Provincial: **Jaume Treig** de Móra d'Ebre, **Miquel Vidiella Bargalló** de Vinebre i **Josep Jardí Pedret** de Tivissa.

- (DT) 5 de març. A les rescloses de Flix i Xerta els carlins tenien establerts *portazgos*, on pagaven els vaixells 1 pesseta per sac de blat o farina. L'augment del cabal del riu afavoria la navegació i, per tant, la recaptació dels carlins.

Passà l'Ebre per Flix una partida del Maestrat de 1.200 homes.

Arribaren a Móra d'Ebre 2 columnes des de València destinades a perseguir els carlins.

- (DT) 25 de març. S'informà que els carlins estaven fortificant el poble de Flix, on intentaven establir el centre de recaptació de les contribucions que exigien a les embarcacions que passaven per l'Ebre.

- (DT) 5 d'abril. Riba-roja. Afusellat pels carlins un veí de Garcia, **Joan Pujol**, per haver format part d'un batalló liberal.

Les forces i voluntaris del castell de Móra d'Ebre eren: 90 de Móra d'Ebre, 60 de Móra la Nova, 50 de Gandesa, 50 de Flix, 40 de Benissanet i 90 nacionals de Vilalba.

- (DT) 10 d'abril. El **Capellà de Flix**, amb 30 homes a Garcia, direcció Margalef, on lliurà la recaptació d'un tal **Benavent** (comandant d'armes), natural de Reus.

- (DT) 14 d'abril. El **Capellà de Flix**, al Perelló, on obligà els veïns a aixecar els rails d'un dels ponts de la línia fèrria de València.

- (DT) 17 d'abril. El **Capellà de Flix** cobrà un trimestre de contribució a Vandellòs, Móra la Nova i Garcia. Al Priorat publicà un ban prohibint la

celebració de matrimonis civils i imposant als jutges municipals, secretaris i contraents 200 duros de multa a cadascú.

- (DT) 19 d'abril. El **Capellà de Flix** cobrà contribucions a Vinebre i la Torre de l'Espanyol.

- (DT) 18 de maig. La Palma d'Ebre era el dipòsit dels segells de **D. Carlos**. El comandant carlí de Margalef recorda als estancs de la zona l'obligatorietat d'utilitzar-los, tot i que estaven prohibits.

- (DT) 24 de maig. 1.500 homes del Maestrat passen l'Ebre per Flix i es queden al poble 120 cavalls i 300 infants. El cap és **Vallés**. Havia vingut per rebre **Don Alfonso** i **Doña Blanca** i acompanyar-los al Maestrat. El 23 de maig es confirmà que havien arribat a la Granadella, on estaven escortats pels capellans de Flix i de Prades. A Flix hi romandrien 5 dies i, després, es traslladaren a Gandesa, on arribarien el 31 de maig: "Hubo besamanos y se ordenó que se iluminaran por la noche los balcones y ventanas."

- (DT) 31 de maig. Quatre batallons carlins manats per **Segarra**, àlies *Fesol*, passaren l'Ebre a 3 km de Flix amb l'objectiu d'atacar poblacions del Priorat.

- (DT) 14 de juny. Acció heroica i temerària de **Salvador Algueró**, alcalde de Móra d'Ebre i comandant dels voluntaris. De nit, embarcà en un llaüt amb una peça d'artilleria del castell, sirgà fins a Flix, canonejà 23 trets contra la duana carlina i baixà, tot seguit, amb l'ajut del corrent del riu fins al castell de Móra d'Ebre.

A la fortalesa de Móra d'Ebre s'havien invertit 20.000 duros en el fossat que l'envolta. Destacava una bandera negra onejant a la part més alta.

- (DT) 12 de juliol. El diari esmentava que l'Ajuntament de Flix no podia fer pressupost, a penes hi havia veïns al poble.

El carlí **Lizárraga** passà l'Ebre per Flix.

- (DT) 19 de juliol. A Gandesa es trobaren el dirigent carlí **Gamundi** i el **Capellà de Flix**, 3.000 soldats d'infanteria i 200 cavalls.

Es fixaren el nombre de quintes a sorteig: Ascó (19), Flix (18), Móra d'Ebre (31), Riba-roja (16), Vinebre (11), la Torre (10) i la Palma (8).

- (DT) 7 d'agost. Els carlins capturaren un *pasa-pliegos* que havia sortit de Móra d'Ebre i l'afusellaren a Flix.

- (DT) 15 d'agost. A Flix es destruï un pont de barques i es derruí un molí.

- (DT) 26 d'agost. El **Capellà de Flix** passà pel Masroig, el Molar i Móra la Nova, on des del castell de Móra d'Ebre hi tirarien canonades.

- (DT) 3 de setembre. Entrà a Miravet del **Capellà Díaz**. S'emportà a Horta antics voluntaris de la primera guerra amb la intenció de cobrar rescat.

Intent d'assassinar el comandant militar de Móra d'Ebre subornant un veí que té sis fills voluntaris al castell perquè ho fes un fill seu que era sergent.

- (DT) 25 de setembre. Un recaptador carlí de la partida del **Capellà de Flix** fou afusellat per quedar-se els diners exigits al pobles i no donar-ne comptes.

Els pobles de la Ribera perderen gairebé totes les collites per culpa d'un temporal de pluges.

- (DT) 3 d'octubre. Es recordava que la partida del **Capellà de Flix** era composta d'uns 120-130 homes, que durant el temporal de pluges es refugià a Garcia, i que quan va voler passar la riera, el corrent arrastrà 2 cavalls i 1 genet, que morí ofegat.

- (DT) 13 d'octubre. Els lliberals de la dreta de l'Ebre continuaven rebent amertades dels carlins. Els d'Ascó, a més de les contribucions que satisfien, veien desaparèixer els fruits i collites sense el consol d'exigir justícia a ningú.

- (DT) 18 d'octubre. El **Capellà de Flix** entrà a Benissanet i ordenà a les autoritats que mentre hi romangués facilitessin 100 racions diàries o, si no n'hi hagués, 100 pessetes.

- (DT) 21 d'octubre. **Don Alfonso i Doña Blanca**, amb 3.000 infants, 150 cavalls i 4 canons, passà l'Ebre per Flix direcció la Seu d'Urgell, passant per Prades. Reus, Valls i Montblanc tancaren les portes per precaució.

- (DT) 28 d'octubre. Les forces del **Capellà de Flix** tenien controlats tots els camins des del Perelló fins a Rasquera.

- (DT) 8 de novembre. El **Capellà de Flix** passa a l'esquerra de l'Ebre al capdavant de 3.000 carlins dirigint-se a Garcia a cobrar la contribució. "Los individuos que actualmente componen la partida del cura de Flix van en su mayor parte bien vestidos, lo cual deben a una sociedad francesa de los Bajos Pirineos que les ha regalado crecido número de trajes."

- (DT) 19 de novembre. El carlí **Baró** amb la seva partida s'havia de refugiar a Flix perseguit per la columna del brigadier **Arrando**.

- (DT) 20 de novembre. Trets entre els liberals de Móra d'Ebre i la ronda carlina de **Planxet** (o *Panxeta*). El resultat fou favorable als carlins, encara que no va poder entrar a la vila.

Els liberals de Móra d'Ebre cremaren 6 barques dels carlins que servien de comunicació entre Xerta i Miravet.

- (DT) 28 de novembre. Es diu que Flix és fortificat pels carlins amb doble muralla i fossats. Tots els veïns estan obligats a ocupar-se de les obres amb prestació personal, els dels pobles veïns han d'acudir amb els seus carros i cavalleries.

Aquest dia el **Capellà de Flix** atacà Móra sense resultats positius.

- (DT) 1 de desembre. S'informava que el **Capellà de Flix** intentà sorprendre els voluntaris de Móra d'Ebre amb una estratagema.

- (DT) 11 de desembre. El **Capellà de Flix** dirigia la Brigada de Gandesa.

150 voluntaris de Móra d'Ebre units als de Tivissa sorprengueren la partida carlina dirigida per **Cuto** de Riba-roja, que es disposava a cobrar contribucions a Ginestar.

- (DT) 12 de desembre. Vilalba: "Inhumanamente maltratada por los carlistas, una joven hija de un veterano liberal que se halla en Mora de Ebro de voluntario porque las amenazas de aquellos no le permiten vivir en el pueblo."

- 31 de desembre: Proclamació d'Alfons XII com a rei d'Espanya. Molts militars rebels ja no lluitarien amb el mateix entusiasme que contra la República. Amb l'arribada del nou rei moria la causa. Serà una lenta agonia sense possibilitats de victòria. El sentit de la guerra canvià radicalment a Catalunya.

1875

- Gener. Arribada d'Alfons XII.

- (DT) 9 de gener. L'Ajuntament de Benissanet és un dels primers a adherir-se al nou monarca amb "el mayor entusiasmo a favor de la proclamación del Rey don Alfonso XII".

Arsenio Martínez Campos, nomenat capità general de Catalunya.

- (DT) 13 de gener. 300 carlins de la partida de **Cuto** de Riba-roja, el dia 9, atacaren durant 8 hores el castell de Móra d'Ebre. Sembla que la boira complicà la lluita.

- 15 de gener. *La Gaceta* publicava un decret d'indult del nou monarca.

- (DT) 7 de febrer. A Benissanet hi ha una partida carlina de **Díaz i Oriol**, que, situats prop del castell de Móra d'Ebre, hi tiraren trets.

- (DT) 11 de febrer. Els carlins publicaren a Gandesa un ban pel qual s'obligava a tots els veïns hàbils a acudir a Móra d'Ebre per treballar a les mines, on s'intentaria volar el castell.

- (DT) 14 de febrer. El carlí **Moore**, amb 400 o 500 homes a Flix, fugí vers Margalef per evitar l'enfrontament amb el batalló Fijo de Ceuta.

- (DT) 16 de febrer. El comandant de Móra d'Ebre fou ferit en un enfrontament.

- (DT) 19 de febrer. La partida d'**Anton del Mas d'en Mestres** es dirigia a Benifallet des de la Torre de l'Espanyol. La notícia s'esdevenia en realitat el 15 de febrer: *Pep del Mas d'en Mestres*, amb 500 homes, passà per Flix i recorregué Garcia, Móra la Nova, la Torre de l'Espanyol, Ginestar, Rasquera, Benifallet i el Perelló cobrant contribucions.

- (DT) 20 de febrer. Nomenat, el 15 de febrer, el comandant militar de Móra d'Ebre, el coronel graduat i tinent coronel de l'estat major **Francisco Margarín**.

Manava la brigada carlina de Gandesa interinament **Antonio Oriol**, fill d'una important família de Flix.

A. Mestres, comandant del Batalló Nou, amb 500 homes, recorregué Flix i els pobles de l'altre costat de l'Ebre fins al Perelló; a tots exigí contribució i racions de pa i garrofes (Vallverdú 1997: 157).

- 3 de març. **Ramon Grau** i el **Capellà de Flix** entraren a Cabassers i la Vilella Alta, el **Capellà Díaz** a Gratallops, **Josep Pallás** a Garcia. De tots els pobles s'endugueren veïns cap a la Palma i Flix per bescanviar-los per armes i municions.

- (DT) 7 de març. Sembla que hi havia confusions entre el **Capellà de Flix** i el **Capellà Díaz**, ja que tots dos eren nats a Flix. El mateix diari deia que el **Capellà Díaz** havia capturat 40 pagesos i els tenia presoners a Flix sota amenaça de ser afusellats si els defensors de Gratallops i el Lloar no lliuraven les armes.

- (DT) 11 de març. Una facció carlina cremà la barca de Móra d'Ebre.

Es trobaven preses al castell de Móra d'Ebre 7 persones de l'Ajuntament que nomenà el **Capellà Díaz**, després d'haver destituït el legítim que hi havia el poble.

- 18 de març. L'històric dirigent carlí Ramon Cabrera, des d'Anglaterra, donava la seva adhesió a Alfons XII.

- (DT) 26 de març. Les faccions de **Vallés**, **Mañero**, **Oriol** i **Capellà Díaz** amb 900 homes intentaren ocupar Tivissa, abans havien ocupat Miravet i eren forts al castell. **Oriol** tingué tres baixes i **Mañero** dues.

- (DT) 7 d'abril. Fortificacions carlines a Flix i a Miravet, **Planxat** era el cap d'aquest castell.

Els carlins dispersats per la província s'anaven reunint a amagatalls de la Palma i Margalef. Entre uns 170 o 180. Nomenaren com a cap **Pere Balcells**, àlies el *Nen de Prades*, jove de vint anys, conegut pels seus enemics com el *Tigre del Priorat* (greument ferit prop de Xerta, tot i que morí a Tortosa el dia 24 d'abril).

- (DT) 15 d'abril. **Salvador Algueró**, nomenat comandant militar de Móra d'Ebre en substitució del tinent coronel **Francisco Margit**.

- (DT) 25 d'abril. Móra d'Ebre: el 21 d'abril una secció de voluntaris sortiren en un llaüt al matí fins a Ascó, on mataren 2 carlins. Un feia de correu d'Ascó, Flix, la Fatarella i altres pobles; l'altre feia uns quants dies havia mort un *pasa-pliegos* que tenia la confiança del comandant militar de Móra d'Ebre. L'escrit acabava dient: "[...] ambos carlistas eran de muy mala vida."

- (DT) 1 de maig. Els carlins del **Capellà de Flix** entraren a Garcia, on cobraren 505 duros dels veïns; alguns foren maltractats en resistir-s'hi. A la nit farien el mateix a Móra la Nova.

- (DT) 6 de maig. La columna del coronel **Urtazum**, amb 940 homes d'un batalló del regiment de San Fernando, va batre des de Berissanet el castell i poble de Miravet, on hi havia uns 500 carlins de guarnició i el batalló del **Capellà de Flix**, una partida de 700 homes manada per un navarrès. Els carlins tingueren 2 morts i 4 ferits.

- (DT) 7 de maig. Es tornà a bombardejar Miravet.

- (DT) 11 de maig. Concentració de carlins prop de Miravet i Flix amb la intenció de penetrar a l'esquerra de l'Ebre.

- (DT) 16 de maig. Els carlins, dirigits per un tal **Alemanya**, s'enduren 8 o 10 hostatges de Garcia, entre aquests l'alcalde. Uns quants dies després, farien el mateix a la Figuera i Cabassers. Els hostatges se'ls endurien a Flix.

- 20 de maig. Els carlins entraren a Benissanet i exigiren dos mesos de contribució.

- (DT) 24 de maig. Procedent de la dreta de l'Ebre pernoctà a la Torre de l'Espanyol la partida de 200 homes de **Panera**. Els carlins fugiren de la Torre davant la vinguda de **Clivillé**; fugirien a Móra la Nova, i tornaren a Flix el dia 26 de maig.

- (DT) 26 de maig. Escrivien des de Móra d'Ebre dient que els habitants de la comarca sofrien grans penalitats pel desenfrenament a què es lliuraven els carlins reduïts al "reducte" del país. "Nada respetan, a toda clase de exacción, por inicua que sea, la apellidan contribución."

S'observava interès dels carlins a fortificar el castell de Miravet, poble on feien les operacions de declarar soldats els homes de 18 a 36 anys.

- (DT) 27 de maig. Important notícia de la diòcesi de Tortosa:

El señor obispo de esta diócesis, muy conforme en un todo con la marcha prudente del actual gobierno, va a publicar una enérgica pastoral, como todas las suyas, condenando la conducta del cura de Flix y demás sacerdotes que continuán con el oficio de cabecillas.

Nous diputats provincials: **Francisco Folch** de Vinebre, metge i propietari, exdiputat; **Manuel Serrano** de Tivissa, propietari, i **Antonio Satorras**, de Móra d'Ebre, exdiputat a Corts i propietari.

- (DT) 30 de maig. "Célebre por sus fechorías el cura de Flix" es presentava amb 150 homes a Móra la Nova i Garcia; la majoria jovenalla, bruts i mal vestits, més de 25 no duïen ni armament. Sense parar a Garcia s'adreçaren direcció a la Torre de l'Espanyol.

- (DT) 31 de maig. Els carlins portaven al castell de Miravet moltes persones i ramats.

El castell de Móra d'Ebre, reforçat amb 24 canons i 5 artillers més del batalló de Sant Fernando, properament tindria un obús.

Pandereta amb 50 carlins a Ascó. Mentre, a Flix el carlí **Mestres** organitzava un batalló format per expresoners carlins bescanviats a l'Aleixar.

- (DT) 8 de juny. Arriben 6 canons nous per al castell de Miravet custodiats per 300 carlins dirigits pel **Capellà de Flix**.

- (DT) 15 de juny. La ronda carlina dels germans coneguts per *Pollastres*, amb 30 homes, el dia 10 de juny s'havien situat prop de Tivissa, "apoderándose del mozo y mulos del propietario don Federico de Magriñá, a quien por su rescate piden doce trimestres de contribución".

- (DT) 17 de juny. El capità general de Catalunya **Martínez Campos**, a Tarragona i Reus.

Carta de Calaceit:

Reedificado por los carlistas el antiguo castillo de Miravet, en cuyo pueblo existe desde cerca de dos años destacamento de aquellos ha sido artillado con cuatro cañones de grueso calibre. El cabecilla Panera es el gobernador militar de esta nueva plaza carlista, y el cura de Flix el jefe de la guarnición y fuerzas que operan en sus alrededores.

- (DT) 18 de juny. El capità general, direcció Móra d'Ebre.
- (DT) 19 de juny. Es rendia el castell de Flix. El brigadier **Gamir** informava que després de 16 hores de foc d'artilleria i infanteria se li havia rendit el castell de Flix amb 80 o 90 carlins. Les forces ocupants foren dues companyies del tercer batalló franc, quatre canons de Plasencia i 150 cavalls. Dels més de cent carlins que lliuraren les armes, uns 40 guanyaren la llibertat llançant-se al riu i nedant fins la ribera esquerra, mentre que la resta foren tractats com a presoners de guerra i respectats, tal com s'acordà en la rendició. Quan els carlins abandonaren la població, el brigadier duia 2 companyies de Voluntaris de la Llibertat, 1 de Flix i l'altra de Vilalba, que fins ara havien cobert la vigilància del castell de Móra d'Ebre.

Rendida la fortalesa de Flix, el mateix **Martínez Campos** es desplaçà a Móra d'Ebre per dirigir la conquesta del castell de Miravet, defensat per 300 soldats carlins. El setge començà el 19 de juny fins a la tarda del 24 de juny, quan es lliuraren com a presoners de guerra 9 caps, 312 oficials i 195 guerrillers; en total, 235 homes. Entre els presoners hi havia **Simonet**, exhostaler de Móra d'Ebre.

- (DT) 24 de juny. A **Salvador Algueró**, cap dels voluntaris de Móra d'Ebre, li conferí **Martínez Campos** el càrrec de comandant del terç de Móra d'Ebre i l'autoritzà per formar una altra companyia.

• (DT) 27 de juny. Els canons de Miravet i la resta d'efectes militars, traslladats a Barcelona. A Tarragona s'informa que el Fijo de Ceuta, sota el comandament del brigadier **Gamir**, condueix els presoners de Miravet, que passarien per la porta de Sant Francesc i es passejarien pels carrers de la Unió i d'Apodaca i serien embarcats al vapor *Diana* direcció Barcelona, passejada acompanyada per la música de San Fernando.

- (DT) 3 de juliol. El **Capellà de Flix** atacà el 30 de juny el castell de Flix amb 400 carlins i 26 cavalls; acte seguit, es retiraria a la Fatarella.

• (DT) 11 de juliol. El governador civil designà el nou Ajuntament de Flix.

• (DT i *Diario de Zaragoza*) 7 de juliol. **Álvarez**, **Panxeta** i **Capellà de Flix**, per Casp. Els carlins dels Maestrats eren contraris a abandonar la seva terra. "La autoridad del cura de Flix, que en una arenga, trató de convencer a los suyos de que el movimiento no era una fuga y sí una operación estratégica, calmó un tanto los ánimos."

- (DT) 18 de juliol. Arriben 12 cavalls nous a Móra d'Ebre amb l'objectiu d'auxiliar les excursions que efectuava el comandament militar cobrant contribucions o recollint carlins dispersos que s'acollien a indult.

La fugida del **Capellà de Flix** serà seguida amb tota mena de detalls per la premsa. Primer es digué que el 14 de juliol era al port de Fenés, a la riba de l'Ara i el Gállego, esperant desfer-se de la vigilància de les brigades de Jaca que li privaven arribar a Navarra. Després de 23 dies de la seva darrera acció a Catalunya, es trobava ja a Bergara; s'informà que al llarg del viatge el **Capellà de Flix** havia perdut uns 800 homes.

- (DT) 24 de juliol. El castell de Flix, reforçat amb dos peces d'artilleria de 12 i de 6, per ser un punt que servia per defensar la navegació per l'Ebre.

- (DT) 28 de juliol. Satisfacció en Móra d'Ebre per trobar-se lliures de partides carlines:

Se ha levantado la prohibición de tocar las campanas en los actos religiosos [...] hasta las poblaciones más fanáticas del carlismo, a cuyos habitantes sólo se les inculcó un sentimiento de odio contra las fuerzas del gobierno, se muestran hoy complacientes con las tropas.

- (DT) 17 d'agost. S'establí un telègraf de campanya entre Tortosa i Flix. Una secció de cavalleria destinada a recórrer la línia per impedir que sigui tallada. **Bernardo Iglesias**, comandant militar del castell de Flix, dirigia les obres de reconstrucció d'aquest.

L'ordre de desterrament de famílies carlines de Flix provocà queixes de la població:

De dar exacto cumplimiento a la citada orden, quedaría el pueblo poco menos que desierto, y lo más conmovedor es que a la mayor parte de los comprendidos les será preciso mendigar para trasladarse a los puestos que se les ha señalado.

- (DT) 1 de setembre. A Flix hi havia dos companyies de la Guàrdia Civil.

- (DT) 8 de setembre. A Flix s'havien acollit a indult 24 carlins. Mentre, s'efectuava l'operació de quintes dels darrers anys, ja que no s'havien verificat a causa de l'ocupació carlina dels darrers anys.

El comandant militar del castell de Flix, amb 40 homes, atacà una partida carlina de 25 a 30 homes que hi havia entre la Palma d'Ebre i Falset.

- (DT) 13 de setembre. 5 carlins de la partida de **Panxeta** es presentaren a indult a Flix.

- (DT) 14 de setembre. El comandant militar d'Ascó atacà una partida carlina de 150 homes prop de la Palma d'Ebre: "Al principio de la acción le causó 4 muertos y varios heridos, y 2 muertos más y más de 12 prisioneros en una lucha sostenida dentro del pueblo, donde se refugiaron los carlistas y que tomaron los liberales a la bayoneta."

(*Arxiu Palma d'Ebre*). Essent **Joan Filella** alcalde accidental, **Joan Escolà**, jutge municipal, es recordava que a les 6 de la tarda del dia 7 de setembre, als

afores del poble hi hagué un atac de les tropes del Govern, dirigides per **Bernardo Iglesias**.

- (DT) 15 de setembre. Es recordà que havien ingressat entre 600 i 700 quintos dels pobles d'ambdues ribes de l'Ebre, a qui la guerra havia impedit verificar les operacions de quintes i reserves.

- (DT) 18 de setembre. Es recordava la persecució de la partida del **Cuto** fins a la Palma, en què li ocasionaren 4 morts i molts ferits.

Es presentaren a indult a Flix, concretament a la masia del Perelló, 12 carlins de la facció de Cucala.

He salido a las diez de la noche de ayer de Granadella, llegando a Palma a las dos y treinta de la madrugada en donde se me ha dicho estaba la partida del Cuto, de la que se me han presentado 24 carlistas, 19 con armas y cinco sin ellas. Al entrar en este pueblo, según manifiesta el alcalde, encontraron dos muertos más, del fuego de anteayer. [Telegrama del 14 de setembre tramès pel comandant en cap de la 1a secció de la 4a zona de la línia de l'Ebre des de Flix]

A Flix s'havien presentat 24 veïns de la Palma a indult, 12 pertanyien a la partida de **Puig** (a) *Cuto* i 12 a la de **Gamundi**.

Les obres de la fortalesa de Flix avançaven. Es construïen 4 troneres per a la col·locació de 4 canons, dels quals ja n'hi havia 1.

- (DT) 21 de setembre. Es concedí la creu roja de segona classe a **Salvador Algueró** de Móra, comandant militar, i a les seves forces pel comportament en la presa de Miravet i de Flix.

- (DT) 25 de setembre. S'informà que entre els dies 16 i 21 de setembre s'havien presentat a indult a Balaguer, Falset i Flix, 1 coronel titulat comandant militar de Balaguer, 1 comandant, 12 oficials, 1 capellà, 4 sergents i 44 homes més.

Rasquera: a les tres de la matinada es desplomà part de l'església; pel pes el campanar es derruí per complet.

Benissanet: un llamp mata una dona que era al llit dormint, un ase i una gallina.

- (DT) 28 de setembre. Móra d'Ebre. 18 carlins es presentaren a indult davant el general **Salamanca**. Es recorda que en els darrers dies se n'han presentat 262 més.

Flix. 10 carlins es presentaren a indult.

- (DT) 1 d'octubre. Es diu que la línia de l'Ebre es trobava neta de tota facció carlina.

- (DT) 5 d'octubre. Es diu que el 30 de setembre 1 sergent i 1 caporal de les forces mobilitzades que es traslladaven a la Torre de l'Espanyol es trobaren de sobte uns 50 carlins armats, desertors de Berga i que volien l'indult, gràcia concedida pel comandant militar de Móra, **Algueró**. Tots eren de la província de Castelló.

- (DT) 20 d'octubre. Notícia des de Falset: " No podemos menos de elogiar la conducta observada por el primer comandante del tercio de rondas volantes de esta provincia don José Clivillé [...], ha sabido limpiar esta comarca de los ladrones y bandoleros."

- (DT) 10 d'octubre. Es presentaren a indult a Flix 40 homes dels carlins derrotats a Arbolí.

- (DT) 12 d'octubre. Es recorda que Tivissa havia aportat als carlins 78 homes, dels quals 43 s'havien presentat a indult, 19 havien mort, 9 havien emigrat a França i la resta continuava a les partides.

- (DT) 24 de novembre. Autoritzada de nou la navegació per l'Ebre pel Govern.

Queda abierta y permitida la navegación del Ebro debiendo los barcos en lo posible salir diariamente reunidos de los puntos de parada después de haber amanecido, y parar antes de medianoche en los puntos siguientes: Miravet, Mora, Flix, Mequinenza, Ferrandina, Caspe, Chiprana, Escatrón, Sástago, Quinto, Burgo, Fuentes o Zaragoza. [...] Las almadías o construcciones de madera no serán permitidas hasta recibir las instrucciones pertinentes.

- (DT) 17 de desembre. La ronda volant de Falset capturà 6 mossos pròfugs de Tivissa.

- (DT) 21 de desembre. S'esmentava la presència de 7 o 8 *latrofaciosos* per la Torre de l'Espanyol capitanejats per un tal **Puig** (a) *Cuto*.

1876

- (DT) 20 de gener. El poble del Lloar celebrava l'aniversari de la defensa que féu contra les forces del **Capellà de Flix**.

- 30 de gener. El **Capellà de Flix**, nomenat coronel del regiment de Gandesa, ferit en la defensa d'Artazu davant l'exèrcit del general **Primo de Rivera**, fet presoner i ingressat a l'hospital d'Irache.

- (DT) 22 de febrer. Es recordava que en l'acció de Mañero resultà ferit a l'engonal, lleument, el *Capellà de Flix*, **José Agramunt**, nomenat cap del batalló de Gandesa; és el primer cop que la premsa esmenta el seu nom.

- 28 de febrer. Finalització de la guerra. Tot i que a Catalunya des de feia mesos s'havia donat per acabada.

- (DT) 4 de març. El comandant militar de Móra d'Ebre, **Salvador Algueró**, en assabentar-se de la fugida del pretendent a França, manà que les campanes toquessin, que la música recorregués els carrers de la població tocant himnes patriòtics.

- (DT) 5 de març. El **Capellà de Flix**, ingressat ferit a l'hospital d'Irache, en rebre la notícia que les forces del carlisme havien desaparegut i que la causa carlina era perduda, contestà que ell únicament esperava guarir-se per posar-se al front de les seves forces carlines i "[...] arrojar con ellas al otro lado del Ebro el ejército liberal. Así al menos lo dice un colega".

- (DT) 11 de març. Titular: *¡Viva la Paz!*

S'atorga el grau de tinent coronel al comandant **Salvador Algueró**, i el grau de capità als tinents **Salvador Algueró Pedret** i **Josep Solé Costa**.

- 16 de març. Es dona oficialment per finalitzada la guerra.

• (DT) 23 de març. El **Capellà de Flix**, fet presoner conduït a Barcelona a disposició del Govern.

• (DT) 4 d'abril. S'informa que el 2 d'abril arribà en tren a Tarragona el **Capellà de Flix**. Prèviament havia estat ingressat al castell de Montjuïc de Barcelona, essent vigilat en tot moment per la Guàrdia Civil fins a la presó de Pilats, on se li instruirien 18 causes.

• (DT) 24 de maig. El govern concedí a **Josep Clivillé**, tinent coronel del cos franc, la creu del mèrit militar de segona classe:

El señor Clivillé con sus heroicos esfuerzos en pro del orden y de la paz, ha salvado en aciagos días esta comarca de las partidas carlistas que constantemente la tenían amenazada, y defendiendo de los vientos huracanados que procedían de Cartagena. Al hecérsele tal distinción no pueden menos los habitantes de este país de reconocer la recta justicia con que se ha obrado, y dar al agasajado la más cordial enhorabuena.

• (DT) 2 de juliol. El 28 de juny es lliurà a Móra d'Ebre l'armament dels voluntaris de Gandesa, Villalba, Flix i Benissanet. Al castell de Móra hi restarà una guarnició de 117 homes manada pel comandant **Salvador Algueró**.

• (DT) 1 d'agost. "Síguese con afán la sumaria incoada a algunos cabecillas carlistas que merodeaban por los contornos. El Pollastre ha sido condenado a 15 años de presidio, lo mismo que el evangélico cura de Flix, a quien aquel celoso prelado acaba de privar las licencias sacerdotales." Dies després, **J. Agramunt**, presoner a Tarragona, seria privat pel bisbe de Tortosa de les llicències sacerdotals.

CONCLUSIONS

– La Tercera Guerra Carlina és el primer conflicte bèl·lic que podem seguir a partir d'una premsa diversa i plural.

– Tots els pobles riberencs van viure intensament el conflicte carlí.

– L'alçament i la lluita carlina a les nostres comarques s'organitzà com una autèntica guerra de guerrilles. Entrant i sortint dels diferents pobles sense cap tipus de problema.

– Destacà com a cap guerriller carlí **Josep Agramunt**, més conegut com el *Capellà de Flix*.

– Pel que fa a les forces governamentals, cal destacar per damunt de tots dos riberencs, **Salvador Algueró**, conegut com el *Moro de Móra*, defensor aferriat del castell de Móra d'Ebre, i **Josep Clivillé**, de la Torre de l'Espanyol, exbandoler, qui des de Falset es convertiria en un implacable defensor de la causa liberal.

– Els pobles de la Ribera d'Ebre foren víctimes fàcils de les diferents partides carlines, ja que gaudien, aquestes, de força simpaties entre els riberenços. La situació geoestratègica convertí la Ribera en una cruïlla en els moviments carlins tant des del Priorat–Baix Camp, Baix Ebre–Montsià, Terra Alta–el Maestrat, com des de l'Aragó i les terres de Ponent.

– La vila de Tivissa i el castell i població de Móra d'Ebre es convertiren en el símbol de resistència governamental, en contrast amb els castells i pobles de Miravet i Flix, contrapunts carlins.

BIBLIOGRAFIA

BRU BORRÀS, M. (1955): *Fulls d'història de Tivissa*. Ayma, Tarragona.

SÁNCHEZ CERVELLÓ, J. (2001): *Conflicte i violència a l'Ebre. De Napoleó a Franco*. Flor del Vent, Barcelona.

COT MIRÓ, A. (1955): "Nauta i guerriller. Altres notícies relatives al Moro i a la tercera carlinada". *La Riuada*, 4: 37-40.

MANENT, A. (1979): *Cercós, guerriller carlí al Baix Camp*. Episodis de la Història, 233. R. Dalmau Ed., Barcelona.

VALLVERDÚ MARTÍ, R. (1997): *El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya. 1872-1876*. Biblioteca Abat Oliba, 177. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

Premsa

Diario de Tarragona (DT)

La Redención del Pueblo (diari republicà de Reus) (RP)

Diario de Reus (diari monàrquic partidari d'Isabel II) (DR)

Arxius

Arxiu Municipal de la Palma d'Ebre.